٢٠١٥/٤/٣٠ ٩٩٠

بەناوی خودای بەخشندەو میهرەبان

بەناوی گەلەوە

پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق

پالپشت بە حوکمی برگەی (١) لە ماددەی (٥٦)ی یاسای ژمارە (١)ی ساڵی ١٩٩٢ی هەموارکراو و، بە گوێرەی ئەوەی ئەنجومەنی وەزیران خستییە ڕوو، پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە (٦)ی ڕۆژی ٢٠١٥/٤/١ بڕیاری دەرکردنی ئەم یاسایەی دا:

یاسای ژمارە (٢)ی ساڵی ٢٠١٥

یاسای سندوقی کوردستان بۆ داهاتە نەوتی و گازییەکان

بەشی یەکەم

پێناسەکان

ماددەی (١):

یەکەم: مەبەستی ئەم یاسایە لەم دەستەواژە و زاراوانەی خوارەوە، ماناکانی بەرامبەریانە:

١ـ هەرێم: هەرێمی کوردستان ـ عێراق.

٢ـ پەرلەمان: پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق.

٣ـ ئەنجومەنی وەزیران: ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێم.

٤ـ وەزارەت: وەزارەتی سامانە سروشتییەکانی هەرێم.

٥ـ یاسای نەوت و گاز: یاسای نەوت و گازی هەرێمی کوردستان ـ عێراق ژمارە (٢٢)ی ساڵی ٢٠٠٧.

٦ـ ئەنجومەن: ئەنجومەنی هەرێمی کاروباری نەوت و گاز لە هەرێمی کوردستان ـ عێراق، کە بەپێی ماددەی (چوارەم)ی یاسای نەوت و گاز پێکهێنراوە.

٧ـ سندوق: سندوقی کوردستان بۆ داهاتە نەوتی و گازییەکان لە هەرێمدا کە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دامەزراوە.

٨ـ دەستە: دەستەی بەڕێوەبردنی سندوقی کوردستان بۆ داهاتە نەوتی و گازییەکان لە هەرێمدا.

دووەم: پێناسەکانی هاتوو لە ماددەی (یەکەم) لە یاسای نەوت و گاز کە پەیوەستن بەم یاسایە بەرکار دەبن، ئەگەر ناکۆك نەبن لەگەڵ حوکمەکانیدا.

بەشی دووەم
چوارچێوەی پیادەکردنی یاسا

ماددەی (٢):

حوکمەکانی ئەم یاسایە پیادە دەکرێن لەسەر:

یەکەم: داهاتی دارایی بە دەستهاتووی ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ بەگوێرەی حوکمەکانی یاسای نەوت و گاز و یاسای دیاری کردن و وەرگرتنی شایستە داراییەکانی هەرێمی کوردستان ـ عێراق لە داهاتە ئیتیحادییەکان ژمارە (٥)ی ساڵی ٢٠١٣ی پەیوەست بە نەوت و گاز و بەرهەمەکانی و، بەپێی ئەوەی لە ماددەی (هەشتەم)ی ئەم یاسایەدا هاتووە و، هەر پرۆسەیەکی نەوتی و گازی کە ئەنجومەن بڕیاری لەسەر بدات.

دووەم: داهاتی دارایی هاتوو لە حکومەتی ئیتیحادی کە ڕاستەوخۆ پەیوەستە بە نەوت و گاز و بەرهەمەکانی جگە لە پشکی هەرێم لە بودجەی گشتی ئیتیحادیدا.

بەشی سێیەم
پێکهێنانی سندوق و دەستەی بەڕێوەبردنی

ماددەی (٣):

پاڵپشت بە حوکمی ماددەی (پازدەیەم) لە یاسای نەوت و گاز، سندوقێك بە ناوی (سندوقی کوردستان بۆ داهاتە نەوتی و گازییەکان لە هەرێم) دادەمەزرێت و، کەسایەتی مەعنەوی و سەربەخۆیی دارایی و کارگێڕیی هەیە و، لە ڕووی ڕێکخستنەوە سەر بە ئەنجومەنی وەزیران دەبێت.

ماددەی (٤):

یەکەم: دەستەیەك بەناوی (دەستەی بەڕێوەبردنی سندوقی کوردستان بۆ داهاتە نەوتی و گازییەکان) پێکدێت و بەڕێوەبردنی سندوق لە ئەستۆ دەگرێت و مافی هەیە سەرجەم ڕەفتارکارییە یاساییەکان بۆ مەبەستەکانی ئەم یاسایە ئەنجام بدات و، سەرۆکەکەی نوێنەرایەتی سندوق دەکات لە بەردەم پەرلەمان و دادگا و سەرجەم لایەنەکانی دیکە.

دووەم: دەستە پێك دێت لە:

١ـ سەرۆکی دەستە بە پلەی وەزیر.

٢ـ جێگری سەرۆکی دەستە بە پلەی بریکاری وەزارەت.

٣ـ بەڕێوەبەری گشتی سندوق .

٤ـ نوێنەری وەزارەت کە شارەزایی هەبێت لە بواری نەوت و گاز و، پلەی وەزیفی لە بەڕێوەبەری گشتی کەمتر نەبێت (ئەندام).

٥- نوێنەری وەزارەتی دارایی و ئابووری کە شارەزایی هەبێت لە بواری دارایی و ئابووری و، پلەی وەزیفی لە بەڕێوەبەری گشتی کەمتر نەبێت (ئەندام).

٦- پسپۆڕێکی ئابووری و دارایی (ئەندام).

٧- پسپۆڕێکی یاسایی (ئەندام).

ماددەی (٥):

یەکەم: پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێم، لە ماوەی (٩٠) نەوەد ڕۆژ لە ڕێکەوتی بەرکاربوونی ئەم یاسایەدا هەماهەنگی بکات لەگەڵ ئەنجومەن بۆ پێشکەشکردنی کاندیدی لێهاتوو بۆ هەر یەك لەو پۆستانەی کە لە بڕگەی (دووەم)ی ماددەی (چوارەم)ی ئەم یاسایەدا هاتووە.

دووەم:

١- ئەندامانی دەستە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پاش پەسند کردنیان بە زۆرینەی ڕەهای ئەندامانی پەرلەمان بۆ ماوەیەك کە زیاتر نەبێت لە (٤) چوار ساڵ دادەمەزرێن و، شیاون بۆ یەکجار نوێکردنەوە بەهەمان ڕێکارە باسکراوەکان و، ئەوانەی ئەو وەزیفانەیان پڕ کردۆتەوە پاش تەواو بوونی ماوەی دیاری کراو دەگەڕێندرێنەوە سەر کارەکانی پێشوویان بەر لە ئەستۆ گرتنی ئەم وەزیفانە.

٢- سەرۆکی دەستە لەبەردەم پەرلەماندا ئەم سوێندە دەخوات:

(بەخودای مەزن سوێند دەخۆم کە بە دڵسۆزییەوە پارێزگاری لە یەکێتی گەل و سامان و خاکی کوردستانی عێراق بکەم و پابەند بم بە یاسا).

سێیەم: مەرجە لە دامەزراندنی هەر یەك لە سەرۆك و جێگرەکەی و بەڕێوەبەری گشتی سندوق و ئەندامانی دەستە، جگە لە نوێنەرانی هەردوو وەزارەتی سامانە سروشتییەکان و وەزارەتی دارایی و ئابووری سەرباری بوونی مەرجە گشتییەکانی دامەزراندن لە وەزیفەی گشتییدا، بەلای کەم هەڵگری بڕوانامەی زانکۆیی بەرایی بن لە بواری پسپۆڕی دەستە و خاوەن شارەزایی بن لە بواری پسپۆڕی دەستە بۆ ماوەیەك کەمتر نەبێت لە (١٠) دە ساڵ بەنیسبەت سەرۆك و (٧) حەوت ساڵ بەنیسبەت جێگری سەرۆك و بەڕێوەبەری گشتی سندوق و ئەندامەکان.

چوارەم: ئەنجومەنی وەزیران بۆی هەیە کەسانێك لەوانەی خاوەن شارەزایی و پسپۆڕیین لەسەر پێشنیاری ئەنجومەن بەسیفەتی ڕاوێژکاریی دابمەزرێنێت و ماف و پابەندییەکانیان و ژمارەیان بەپێی گرێبەست و بەگوێرەی پێڕەوی ناوخۆی دەستە، کە ئەنجومەنی وەزیران پەسندی دەکات، دیاری دەکرێن.

ماددەی (٦):

بەستنی کۆبوونەوەی دەستە بە ئامادەبوونی (٣/٢) دوو لەسەر سێی ئەندامەکانی دەبێت و بڕیارەکانی بە زۆرینەی ڕەهای ئەندامەکان دەردەکرێن.

ماددەی (٧):

دەستە ئەمانەی خوارەوە لە ئەستۆ دەگرێت:

یەکەم: تۆمارکردن و دۆکیومێنتکردنی سەرجەمی داهاتەکانی نەوت و گازی هەرێم، کە بە گوێرەی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەستدەکەون لە سندوقدا، هەروەها بەڕێوەبردن و مسۆگەرکردنی گواستنەوەیان بۆ ژمێرەی وەزارەتی دارایی و ئابووری، پاش ئەوەی بەپێی ماددەی (١٢)دوازدەمی ئەم یاسایە لەسەر پێشنیاری دەستە و بڕیاری ئەنجومەنی وەزیران و پەسەندکردنی پەرلەمان، تەرخان دەکرێن.

دووەم: وردبینیکردنی جولەی گشت داهاتەکانی نەوت و گازی هەرێم لە سندوقدا بەپێی چاودێری نێوخۆیی، لەگەڵ دەرکردنی راپۆرتی مانگانە لە بارەیانەوە.

سێیەم: سالأنە ئاشکراکردنی گشت ئەو داتایانەی تایبەتن بە ژمێرە و چالاکیەکانی سندوق دەربارەی سپاردن و راکێشان و وردبینی کردنیان بە بەکارهێنانی کۆمپانیای ژمێریاریی جیهانیی لێهاتوو متمانە پێکراو، دواتر بەرزکردنەوەی راپۆرتی ناوبەناو بۆ ئەنجومەنی وەزیران کەوا چالاکی و راپۆرتی کۆمپانیاکانی ژمێریاریی جیهانی پووخت دەکاتەوە لەگەڵ دەرخستنی راوبۆچوونی خۆی لەسەر ئەم راپۆرتانە.

چوارەم: مسۆگەرکردنی شەفافیەت و درکاندن لە پرۆسە داراییەکان لە کاتی ئەنجامدانی رێکار و پرۆسەکانی ژمێرکاری بە گوێرەی ستاندەری ژمێریاریی پەیرەوکراوی جیهانی و ئاستی پیادەکردنیان لەسەر گشت ژمێرەکانی سندوق کە لەم یاسایەدا باسکراون.

پێنجەم: پێویستە لەسەر دەستە راپۆرتەکانی خۆی بە شێوەی مانگانە و سالأنەی بداتە پەرلەمان و، بۆ رای گشتی ئاشکرایان بکات.

بەشی چوارەم

بەڕێوەبردنی داهاتەکانی نەوت و گاز

ماددەی (٨):

دەستە وەرگرتنی ئەمانەی خوارەوە لە ئەستۆ دەگرێت:

یەکەم: کۆی داهاتە شایستە وەدەستهاتووەکانی هەرێم لە هەناردەکردن و فرۆشتنی نەوت و گاز بە گوێرەی گرێبەستەکانی نەوت و گاز.

دووەم: سەرجەم پێبەخشین و پاداشتەکانی هاتوو لە گرێبەستەکانی نەوت و گاز و مۆڵکانەکان لە کاتی شایستە بوونیاندا، لە نێوانیشیاندا پاداشتەکانی واژووکردن و بەرهەمهێنانی گرێبەستە نەوتییەکان لەگەڵ کۆمپانیا بیانی و خۆماڵییەکان، پاداشتەکانی ژێرخانی ئابووری و، برەکانی تەرخانکراو بۆ پاراستنی ژینگە و داهاتی دیکە بە گوێرەی ئەوەی لە یاسای نەوت و گاز و یاساکانی دیکەی پەیوەندراردا هاتووە.

سێیەم: کۆی داهاتەکانی بەرهەمە نەوتی و گازییەکان.

چوارەم: داهاتی دارایی هاتوو لە حکومەتی ئیتیحادیی کەوا راستەوخۆ پەیوەستە بە نەوت و گاز و بەرهەمەکانیان جگە لە پشکی هەرێم لە بودجەی گشتی ئیتیحادیدا.

پێنجەم: ئەو برانەی وەك شایستە بۆ هەرێم هاتوون لەوەی تایبەتە بە نەوت و گازەوە ئەویش بەگوێرەی حوکمەکانی یاسای دیاریکردن و وەرگرتنی شایستە داراییەکانی هەرێمی کوردستان - عێراق لە داهاتە ئیتیحادییەکان ژمارە (٥)ی ساڵی ٢٠١٣، لەگەڵ رەچاوکردنی برگەی (چوارەم)ی سەرەوەی ئەم ماددەیە.

شەشەم: ئەو داهاتانەی کە لە ئەنجامی وەبەرهێنان بەسەرمایەی سندوقەکە وەدەستدێن.

حەوتەم: هەر داهاتێکی تری پرۆسەی نەوت و گاز کە لەم ماددەیەدا ئاماژەی بۆ نەکراوە.

ماددەی (٩):

یەکەم: ژمێرەی ئەم سندوقە ژمێرەیەکی داخراوە و خەرجی لێناکرێت تەنها بۆ مەبەستی کۆکردنەوەی داهاتەکانە.

دووەم: چەند ژمێرەیەکی جۆراوجۆر بۆ سندوق دەکرێتەوە، چ بە دیناری عێراقی بێت، یان هەر دراوێکی بیانی لە لقی بانکی ناوەندیی عێراقی لە هەرێمدا، یان هەر بانکێکی دیکەی حکومی کە ئەنجومەنی وەزیران پاش پەسەندکردنی لقی بانکی ناوەندیی لە هەرێمدا هەڵیدەبژێرێت، بە مەبەستی سپاردنی گشت داهاتەکانی نەوت و گاز کە لەم یاسایەدا دەقیان لەسەر کراوە.

سێیەم: پێویستە لەسەر دەستە ڕێنمایی پێویست بۆ جولاندن و سپاردنی برەکان لە نێوان ژمێرەکانی سەر بە سندوق پاش پەسەندکردنی لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە، دەربکات.

چوارەم: دەستە دەسەلاتی هەیە ژمێرەیەکی تایبەت لە بانکە ئەهلیەکان بکاتەوە تەنها بۆ مەبەستی وەبەرهێنان بەسەرمایەی سندوقەکە بەپێی یاسا کارپێکراوەکان.

ماددەی (١٠):

وەزارەت شایستە داراییەکانی کۆمپانیاکانی بواری نەوت و گاز لە هەرێمی کوردستاندا دیاری دەکات و، لەلایەن دەستەی سندوقەوە وردبینی بۆ دەکرێت و، لەلایەن ئەنجومەنەوە ڕەزامەندی لەسەر دەدرێت و، لە بودجەی ساڵانەدا تەرخانکردنی بۆ دەکرێت و، پەرلەمان پەسندی دەکات.

ماددەی (١١):

سندوقێك بەناوی (سەندوقی نەوەکانی داهاتووی کوردستان) دادەمەزرێت، کە بەڕێوەبردن و دراوپێدانی بە یاسایەك ڕێکدەخرێت کە لە ماوەی (١٢) دوازدە مانگ تێنەپەڕێت لە ڕێکەوتی بەرکاربوونی ئەم یاسایەدا دەردەکرێت، تیایدا ڕێژەیەکی دیاریکراو لە داهاتە نەوتی و گازییەکانی وەرگیراو بەپێی یاسا بۆ نەوەکانی داهاتوو دەسپێردرێت و لە بودجەی ساڵانەدا جێگیر دەکرێت.

بەشی پێنجەم

دابەشکردنی داهاتەکانی سندوق

ماددەی (١٢):

یەکەم: داهاتەکانی نەوت و گاز کە لە سندوقدا دەسپێردرێن و بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە وەرگیراون، لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە بەپێی مەرج و ستانەدری هاتوو لە یاسای نەوت و گازدا، پاش تەرخانکردنی ئەم برانە لە بودجەی ساڵانە و پەسەندکردنی لەلایەن پەرلەمانەوە، بەم شێوەیەی خوارەوە دابەش دەکرێن:

١- دراوپێدانی بودجەی گشتی بە گوێرەی یاسای بودجەی گشتی ساڵانەی هەرێم.

٢- ژمێرەی (سندوقی نەوەکانی داهاتوو) بەگوێرەی حوکمەکانی ماددەی (١١) یازدەمی ئەم یاسایە.

٣- دراوپێدانی وەزارەت پاش ڕەزامەندی ئەنجومەن بۆ پاڵپشتی کردنی ژێرخانی ئابوری کەرتی نەوت و گاز لە هەرێمدا لە کاتی پێویستیدا و، قەرەبوو کردنەوەی خاوەنی ئەو زەوییانەی بۆ پرۆسەکانی نەوت و گاز تەرخان دەکرێن و، قەرەبووکردنەوەی ئەو کەس و لایەن و موڵکانەی لە ئەنجامی پرۆسە نەوتیی و گازییەکاندا زیانیان پێ دەگات.

٤- پاڵپشتیکردنی سندوقی ژینگەی دامەزراو بەپێی خاڵی (١٠)ی بڕگەی (یەکەم) لە ماددەی (٣٧) سی و حەوت یاسای نەوت و گاز.

٥- دراوپیدانی ڕێژەیەکی دیاری کراو لە داهاتی سندوق بۆ دەستەبەری کۆمەڵایەتی کە بەپێی یاسا ڕێك دەخرێت.

٦- دراوپیدانی ڕێژەیەکی دیاری کراو لە داهاتی سندوق بۆ گەشە پێدانی ژێرخانی کشتوکاڵ کە بەپێی یاسا ڕێك دەخرێت.

٧- تەرخانکردنی بڕی (٢) دوو دۆلار بۆ هەر بەرمیلێك نەوتی بەرهەمهاتوو وەك پترۆدۆلار بۆ هەر قەزایەك کە نەوتی لێ دەردەهێنرێت.

دووم: لە سەرەتای نیوەی دووەمی هەر ساڵێکی ڕۆژ ژمێریی، وەك یەکیی داهاتەکانی نەوت و گاز و تەرخانکراوە فیعلیەکانی ژمێرەکانی سندوق ئەنجام دەدرێت و، ژمێرەکانی سندوق لەسەر ئەم بنەمایە و بەپێی یاسا و پێڕەوەکانی بنەماکانی ژمێریاری متمانە پێکراو لە هەرێمدا، ئەنجام دەدرێن.

سێیەم: کارەکانی دەستە و ژمێرەکانی سندوق ملکەچ دەبن بۆ چاودێری پەرلەمانی کوردستان و دیوانی چاودێریی دارایی هەرێم.

چوارەم: دەستە بەرپرسیارێتی خۆی بەپێی ئەو پرنسیپ و ستاندەرانەی تایبەتن بە دەسپێشخەری شەفافیەت لە پیشەسازییە دەرهێنکارەکانی هاتوو لە سەرچاوەی (Extractive Industries Transparency Initiative)ی ناسراو بە (EITI) پیادە دەکات و پێویستە شیاو و هاوتەریب بن لەگەڵ شێوازە هەرە باشەکانی پیشەسازییە نەوتییەکان.

بەشی شەشەم

حوکمی کۆتایی

ماددەی (١٣):

ئەنجومەنی وەزیران پێڕەوێك بۆ ئاسان جێبەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەردەکات.

ماددەی (١٤):

هەیکەلی کارگێڕی سندوق بە پێی پەیڕەو دیاری دەکرێت کە بە ماوەیەك لە (٤٥) چل و پێنج ڕۆژ لە ڕێکەوتی پێکهێنانی دەستە تێپەڕ نەکات، دەردەکرێت.

ماددەی (١٥):

کار بە هیچ دەقێکی یاسایی یان بڕیارێکی ناکۆك لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا ناکرێت.

ماددەی (١٦):

ئەم یاسایە لە ڕێکەوتی بلاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان)دا جێبەجێ دەکرێت.

هۆیەکانی دەرچوواندن

بەمەبەستی بە دامەزراوەیی کردنی کەرتی نەوت و گاز لە هەرێمی کوردستان کە بە شێوەیەك بێت داهاتەکانی پرۆسە نەوتی و گازییەکان بە باشترین شێوە کۆ بکرێنەوە و، پشتیوانی شەفافیەت و گەشەی ئابووری هەرێمی کوردستان بێت، ئەم یاسایە دەرچووێندرا.

یوسف محمد صادق
سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق